ARMENIA, Journal en langue Arménienne, fondé à MARSEILLE en 1885.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՒԼՆ

ԲԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՒԼՆ

ԳԱՆԱՁՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս–1913 յուլիս) բաժ. նորդագինն է 20 Ֆրանգ. Թիւրքիոյ և Պարսկաստանի համար 10 Ֆրանգ, Կանխիկ. Ամսական բաժնորդագինն է 2 Ֆրանգ. Թիւրքիոյ և Պարսկաստանի համար 1 Ֆր.։ Նամակ կամ դրամ ղրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal *Arménia*
MARSEILLE (France)

ԻՐ ՏԱՐԻ
Թիւ 20

1912 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 18 Դ.
(Հ. Տ. 1912 Դեկտեմբեր 5)

ԳԱՅՏԱՐԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, երբէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ ժամանակ մը յետոյ կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնելու չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և Ֆրանսերէն լեզուով։
Յանուցման 1 մէկ անգամուան տողը 1 ֆրանկ։ 2 տողը 2 ֆրանկ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié, 17.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կացութիւնը Թիւրքահայաստանի մէջ. — Նամակներ Թիւրքիահն (Կ. պոլիս. — Վան. — Գիւղեր). — Նամակ Մակեդոնիահն (Սալոնիկ). — Pour les Peuples d'Orient. — Նուիրատուութիւն. — Խաղաղութեան բանակցութիւնները. — Պալքանեան պատերազմը. — Ռուսիա եւ Ռումանիա. — Տանուցումներ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կատարածի լուրերը կը շարունակեն դալ Թիւրքահայաստանէն։ Ճիշդ է որ կատարածը համիտեան դրութեամբ չկատարուիր այժմ. մինչեւոյն ժամանակի մէջ մէկ քաղաքի Հայերը խմբովին չեն կատրեր,այլ այսօր այս քաղաքի մէջ 2 Հայ կը սպաննեն, ուրիշ քաղաքի մը կամ գիւղի մը մէջ ալ 3 Հայ, վանն ալ նոյնպէս դանազան քաղաքներու և գիւղերու մէջ։ այնպէս որ երբ ամասվերջին հաշուես, հազիւ տասնեակ մը Թիւրքեր կը հասնի ատոնց թիւը և այսպէս սպանութիւնը երկար ժամանակ շարունակուելով՝ կամաց կամաց բայց աւելի չատ զոհերը կը տանի քան թէ խմբովին կոտորածը որ միտորկի մը պէս ահեղաձայն կուգայ և կանցնի կերթայ։

Համիտեան դրութեամբ խմբովին կոտորածին մէջ այս անպատեհութիւնը կը տեսնեն այժմ Թիւրքերն որ հրնայ աչքարէի ուշադրութիւնը գրաւել և եւրոպական տէրութիւններն որոնք Պէռլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածով իրաւունք ստացած են հայաբնակ նահանգներէն կացութեան. բը չահագրգռուելու, այդ կերպով աւելի կուննան միջամտելու։ Արդէն ահմանակից Ռուսիոյ կառավարութիւնը ազդարարած է վերջերս Բ. Դրան որ եթէ Թիւրքահայաստանի մէջ կոտորած պատահի, ինք չէ կարող անտարբեր հանդիսատես մնալ և կը պարտաւորի իր զօրքերով սահմանէն ներս մտնել քրիստոնեաները պաշտպանելու համար։ Նոյն իսկ հանրային կարծիքն ալ կը սոխպէ, կը մղէ ռուս կառավարութեան այդ պէս ընելու. պէտք չէ մոռնալ նաև որ Ռուսիան 1 ½ միլիոնի չափ հպատակ Հայեր ունի որոնք չեն կարող անտարբեր մնալ ու չգրգռուիլ իրենց համարիւն եղբայրներուն խմբովին կոտորուելուն համար և չթափանձել ռուս կառավարութեան որ պաշտպանութիւն մ'ընէ այդ նահատակուող քրիստոնեաներուն։

Ուստի այժմեան Թիւրք կառավարութիւնը, ոչ թէ համիտեան ոճով՝ այլ արտաքին երևոյթները վրկելով կը շարունակէ Հայերը կոտորել տալ աւազակներու և բռնապետներու ձեռքով և ինք չգծուիլ ձեռնամուխ, այսպարարելով թէ ատոնք աւազակային սովորական դէպքեր են որ ամէն երկրի մէջ ալ կը պատահին։

Ինչպէս ուրիշ անգամ լսած ենք, կը կրկնենք դարձեալ թէ ճիշդ է որ ամէն երկրի մէջ ալ գողեր կը գտնուին և գողութիւններ ու սպանութիւններ կը պատահին (թէև ոչ այնչափ ու այնպէս ինչպէս Թիւրքիոյ մէջ). բայց Թիւրքիոյէն զատ ուրիշ ամէն երկիրներու մէջ տեղական իշխանութիւնները կաշխատին աւազակները գտնելով ձերբակալել ու պատժել և ատոր համար ալ չատ մը գողութիւններ յանձն կառնեն. մինչդեռ Թիւրքիոյ մէջ կողոպտող ու սպաննող աւազակը և բռնապետը եթէ իսլամ մ'է, ազատ ու անարգել կը թողուի որ ուզածը ընէ, նոյն իսկ կառավարութեան կողմէն կը քաջալերուի աւելին ընելու. իսկ իր կրած զրկանքներուն դէմ կամ իրենների ըսպաննուելուն դէմ բողոքող Հայը պատիժ մ'ալ կը կրէ իր բողոքելուն համար։ Կառավարութեան կողմէն Քիւրտին և Թիւրքին ղէնք կը տրուի որով կը կողոպտեն և կը սպաննեն Հայերին. իսկ երբ Հայը աւազակներին և զիրենք սպաննողներուն դէմ ուզեն անձնապաշտպանութեան դիմել, կառավարութիւնը կը պատժէ զիրենք՝ յանցանք համարելով հայ քրիստոնէին անձնապաշտպանութիւնը իսլամ աւազակին դէմ։

Ահա այս կրօնական խարսխեալ ոգին է որ չարագործութիւնները պատժելու մէջ անգամ ցոյց կուտան Թիւրք իշխանութիւնները մինչդեռ բնաւ այդպիսի խարութիւն չկայ եւրոպական երկիրներու մէջ. Ռուսիոյ, Ֆրանսայի և այլ երկիրներու մէջ երբ գողութիւն մը, մարդասպանութիւն մը պատահի, չեն նայիր թէ չարագործը և իր զոհը ի՛նչ ազգի կամ կրօնի կը պատկանին, այլ չարագործը կը բռնեն կը պատժեն և իր զոհը կը պաշտպանեն, ո՛ր կողմ ալ քրիստոնեայ կամ իսլամ լինի, Ռուս կամ Հայ, Իտալացի կամ Ֆրանսացի և այլն։

Այդ կրօնական և ազգային խարսխեալ մոլեռանդութեան ոգին է որ Թիւրք կառավարութիւններն անկարող դարձուցած է անգործութիւն և բարեկարգութիւն մտցնելու հայաբնակհանգներին մէջ. միայն թէ ժամանակի յարմարութիւններուն համեմատ այս կամ այն ձեւով կը շարունակեն անոնք այդ ոգւով յառաջ տանիլ Հայերը կոտորելու և բնակիչ գարձնելու իրենց ծրագիրը. եթէ եւրոպական տէրութիւնները, կամ իրենց կողմէ մասնաւորապէս Ռուսիան, յանձն չառնեն Թիւրքահայաստանի մէջ բարենորոգութիւններ գործադրութեան վերահսկողութիւնը, որոշուած պայմաններով։

Մ. փ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻԱՅԷՆ

Կ. պոլիս, Նոեմ. 22/6 դեկտ. 1912

Ներկայ պատերազմին վերջնական վարագոյրը զինադադարի բրօթոկոլին ստորագրուելովը կը փակուի, որուն պիտի յաջորդէ հաշտութեան փշալից բանակցութիւնը Պալքանեան պետութեանց և Թուրքիոյ մէջև, ուրկէ անմիջապէս վերջ Դեսպանաց ժողով մը պիտի գաւակարգէ Արեւելեան խնդրոյն բոլոր հարցերը որոնք յետոյ պիտի դրուին Դեսպանաւորհուրդի մը սեղանին վրայ, իրենց լուծումը գտնելու համար՝ մի անգամ ընդ միշտ՝ չհակիկ մեծ ու փոքր պետութեանց և ժողովուրդներուն վրայ հաստատելու առաւել կամ նուազ դանդաղ կուռնեակ համապատասխան եզանակ մը։ Այն դեսպանախորհուրդը իր լուծելիք խնդիրներուն կարեւորութեան տեսակէտով մեծապէս փափուկ և վտանգալից վիճաժողով մը պիտի ըլլայ, որովհետև իր օրակարգին վրայ կը գտնուին Հիպատոսի Անգլիոյ կցման, Արշիպելագոսի 25 կղզիներուն վերջնական կարգադրութեան, Պալքանեան զինակիցներու գրաւած հողերուն բաշխման, Ալպանիոյ և Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան, Հայաստանի բարեկարգութեան, Սկլանիկ ու Գիւղա քաղաքներուն ունենալիք ապագայ վիճակին, երբեակ Զինակցութեան պետութեանց ձեռք բերելիք գոհացումներուն և փոխարինութիւն Ռուսիոյ ևս պահանջուելուն վճարման, ևն, ևն. վերջապէս մէկ մէկու եռանիկ եկող ու իրարմէ ծնող խնդիրներու կուտակում մը որ պիտի պայթի ամենայն ահաւորութեամբ Թուրքիոյ գլուխն վրայ։

Աչքարէի հին պատմութիւնն է որ կը կրկնուի նոր անուններով, նոր ձեւերով և նոր ի նորոյ էլերով այս դատապարտուած երկրին մէջ՝ որուն ապուշ, մոլի և անգութ գործիչները ողջոյզ մը խպղը ժամանակին ինքնաօժար ազերարկու երկարող ձեռքերուն զլացած ըլալով՝ հիմայ հարկադրուած են ձեռ ու տուգանքով թողուլ ամբողջ այգիներ... Այս բոլորը տեղի չէին ունենար և ընդարձակ աչքարհներ անքաժան կը մնային օսմանեան կայսրութենէն, եթէ Թիւրք վարիչ ըսուած արատածները խմաւուն քաղաքական ուղղութիւն մը կիրարկելով՝ իրական ազատութիւն տուած ըլալին, ապակեդրանացման դրութեամբ, Պուլկարին, Արաբին, Յոյնին, Հայուն, Սերպին, Ալպանացիին իրենց ազգային ապահով զարգացման համար և եթէ իրապէս յարգէին անոնց ցեղային անբռնաբարելի նուիրական իրաւունքները և ջարդի՝ հալածանքի՝ աւերումներու տեղ իգործ դրուէր անոնց մասին արդարութիւնը տեղական լայն և իրական բարեփոխումներով։ Բայց ո՞վ պիտի ընէր այս ամենը երբ կար անգին փառա-

ւոր ուտել, կուշտ ու կուռ խմել և քելֆի պառկիլ քնանալ։ Քանի որ այդ այդպես էր, պետք է հիմայ ալ քաւութիւնը ցմրուր կրել, և լալագին, ամօթահար, ծնկաչոք Թողութիւն խնդրել։

Թուրք թերթերը հիմայ, է մեռասաներորդ ժամու, անդրպառնալով իրենց յուսալեռս սպաննած ժամանակներուն վրայ՝ աւազելով կը դրեն թէ մինչ իրենք դեպի քայքայում և անդունդն ի վար գլորուելու վրայ են, երբեմնի կաթ և մածուն ծախող Պուլկարները, նպարավաճառ Յոյնը, խոհարար Հալը, խոզապահ Սերպը, օշարակավաճառ Ալպանացին, հոր փորող Ին Լեռնցին քաղաքակիրթ ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ պատուաբեր տեղեր սկսած են գրաւել իրենց բնատուր արտադրող ձիրքերով և կենսունակ աշխատասիրութեամբը։ Թիւրքերը իրենց ներքին կազմակերպութեամբ ու իսլամական ժողովութիւններով այն ըմբռնումը ունին թէ քաղաքական անկախ պետական ձևէն դուրս Ազգ մը չի կրնար իր գոյութիւնը պահել և չեն կրնար զանազանել պետութեան մը և քաղաքակիրթ ազգի մը սահմանները։ Թէպէտ Հրեաները, Ֆիննները, Հայերը, Իռլանտացիները, Լեհերը, Ոկովտիացիները, Արաբները զարերէ ի վեր կորուսած են իրենց ուրոյն քաղաքական անկախութիւնը, բայց իրենց ստեղծագործ կենսունակ աշխատութեամբը, երկրագործական, վաճառականական, հարստարագործական, դրամական ու մտաւոր հսկայ կարողութիւններով և ընդունակութեամբը, ինչպէս և ընտանեկան բարոյական առողջ կազմակերպութիւններով որոնք հիմն են Ազգի մը գոյութեան, անուն և մարդկային մեծ ընկերութեան մէջ կարևոր դերեր ու պատասխանատուութիւններ ստանձնած պատմական Ազգեր են քան թէ քաղաքականապէս անկախ խել մը տերութիւններ որոնք այսօր կան վաղը չկան։

Հանգուցեալ Լօաքիմ պատրիարքի յուղարկաւորութիւնը միջազգային մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ այս կիրակի Պոլոյ մէջ։ Հոյց պատրիարք Արշարունի Սրբազան իբր գլխաւոր սգակիր՝ դեսպանական ու պետական մարմինէն աւելի առաջադիր տեղ մը գրաւած էր. Ռուսիոյ դեսպան Պ. կիրս երկիցս համբուրեց Արշարունի Սրբազանին ձեռքը և մտերմական բաւական կարևոր տեսակցութիւններ ունեցաւ, Մամլոյ ներկայացուցիչները և թղթակիցներն ալ ունէին իրենց յատուկ տեղը, ուր կը գտնուէր նաև, իբր Արմենիահ ներկայացուցիչ, սոյն տողերը ստորագրող իւր թղթակիցը։

Վերջին թղթաբերով հասած լուրերէ կիմացուի թէ ռուս մամուլը անխտիր առանց կուսակցական նկատումներու լրջօրէն և հայոցհամար մեծապէս համակրելիր ընդարձակ խմբագրական ուսումնասիրութիւններով կը զբաղի Հայաստանի կացութեան

խնդրով։ Շատ ուրախ ենք որ կովկասի և ամբողջ Ռուսիոյ Հայութիւնը գուրգուրանքի և համակրութեան առարկայ դարձած է, վերջերս, ռուս պաշտօնական և ժողովրդական բոլոր մարմիններու կողմանէ։ կը գրեն նոյն իսկ թէ Անգլիա Ռ. Դրան առաջարկած ըլլայ Հայաստանը ինքնավար ընել Ռուսիոյ թեւարկութեան ներքև։ Ժընեվի մէջ հայասէր պ. Լէօբլոտ Ֆավրի նախագահութեան ներքև՝ հայկական գործին ի նպաստ հսկայ միջինկ մը տեղի է ունեցեր հազարաւոր ունկնդիրներու ներկայութեամբ։ Թանի մէջ կը կարդանք թէ արտասահմանի Հայ գաղութները մեծ չարժում մը սկսած են յառաջ բերել ամենուրեք, պահանջելով եթէ ոչ Հայոց ինքնավարութիւն մը՝ գէթ արմատական բարեկարգութիւն մը Հայաստանի համար։

Կերևի թէ իտալացիք ալ գոհ չեն իրենց կնքած հաշտութենէն։ «Բօբլօ Ռոմանօ» թերթը կը դրէ թէ Թուրքիա գտատպատուած է քայքայուելու՝ նոյն իսկ Աւստրիոյ կայութենէն առաջ, և մեկին անկումը միւսին անկման նախակարապետը պիտի ըլայ։ Թուրքիա վարչական անկանոն կազմակերպութիւն մը և օտար բանակ մըն է առանց աւանդութեան, առանց ձգտումի, առանց վարչական կարողութեան, հաստատուած ուրիշներու սեփական հայրենի հողերու վրայ՝ որ հին տան Թուրք ու վերջն ալ Հայոց արշաւանքներուն ենթարկուեցաւ, բայց յազթական Թուրք ցեղը քրիստոնեաներէն չընդապատուած չի կրցաւ օգտակար հանգիսանալ։

Իւսկիւտար ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԴՈՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ

Վան, Հոկտ. 30/12 Նոյ. 1912

Հայաստան գալիք քննիչ յանձնախումբը։ Աղբամարի բեմական տեսուչ Ռաֆայէլի մահը եւ արտասովոր թաղումը։ 1500է աւելի գաւառացի եղբայրներ Վան լեցուած։ «Իթթիհատ-բաքաթիզ» դարձուածքը։ Տեղական-ազգային կեանքը։ Արձակներ նոր թալանի լուրեր։

Դեռ բոլորիս յիշողութեան մէջ թարմ են այն համազգային յուզումները ցոյցեր որ կատարեցան աշխարհիս զանազան կողմերը ի նպաստ խղճահարուող Հայաստանցոյն։ Ներքին գործոց նախարար Դանիէլ պէյ վերջին կէտին միայն խոստովանեցաւ որ այլ եւս սովորական դէպքեր չեն որ կը պատահին Հայաստանի զանազան անկիւնները, այլ սիստեմատիկ կոտորածներ են, որ կը կատարուին կամ տեղական կառավարիչներուն թելադրութեամբ ու համաձայնութեամբ և կամ տեղական կառավարութեան ապիկարութենէն քաջալերուած, ու պէտք ղժացեցաւ «Քննիչ յանձնախումբ»ի մը որ Հայաստան ուղևորէ, առաւելապէս Հայաստանի անապահովութեան խընդրով զբաղելու և «հողային հարց» կոչուած խոցոտ վէրքին սպեղանի գտնելու պաշտօնով։ Բայց չորս-հինգ ամիսներ ու ամիսներ իրար հետէն կանցնին, մենք դեռ կը սպասենք...։ Սպասի՛ր, ո՛վ ցաւատանջ ժողովուրդ, սպասի՛ր ու դարձեալ սպասի՛ր...։

Ի՛նչ խօսք որ նոյն նախարար Դանիէլ պէյը նկատելով որ մի չորս-հինգ է որ Հայաստանէն թալան-սպանումի լուր չկայ, ապա ուրեմն, յայտարարած է թէ «ամէն ինչ կարգին է, անգործութիւնը կատարեալ ու ոեէ յանձնախումբի ուղարկումը աւելորդ է...»։ Զաւեշտակա՛ն յայտարարութիւն։ Երևի քրգական տանջատունը «Հայկական դրախտ»ի է փոխուած...։

Առանց յիշելու չրլակալ վիլայէթներինը, միայն ասեմ մեր տեսածը։ Դեռ երեկ էր որ Կարկառ գաւառի նոյնանուն քուրդ գիւղին մէջ հրացանի համազարկերու տակ դատաստանի ենթարկեցին Աղթամարի թեմական տեսուչ Ռաֆայէլ Երեցեանը, իրեն ընկերակցող մի քահանայի հետ։

Կըսպանեն հայերին, կըսպանեն անխտիր, բանկրատ թէ քաղաքացի, տերտեր թէ տեսուչ, կսպանեն ո՛չ միայն մեր մարմինը, այլ և մեր միտքը, մեր հոգին։ Ո՛վ անգիտակից քուրդ զանգուած, ե՞րբ պէտք է ըմբռնես որ քան տարիէ ի վեր մեր թափած կարմիր արիւնը և՛ քու վերկութեան համար է, մեր այնքան գոհերով ձեռք բերած լոյսէն գո՛ւ ել բաժին ունիս. բայց դու գործիք գտանալով քեզ չհասկցնող չեխ ու բեկի՝ հոգու և մարմնի բռնաւորների ձեռքը, ապերախտ կը լինիս մեզ՝ մարքի մշակներու դէմ։

Պսպանեցին և՛ Ռաֆայէլը։ Պաշտելի գործչի ու գաղափարական տեսչի դիակը ամիս 17ին 1500է աւելի կարկառցի, մամառանցի, գաւաշցի, կարճկանցի խուռներամ գիւղացիներէ կազմուած սգաթափօրով քաղաք բերուեցաւ։ Այսպիսի սգաթափօրով, այս ձևով ցոյց՝ եզական է վանի պատմութեան մէջ. մի ցոյց սակայն որ կծու և ամաչեցնող է կառավարութեան համար և անհուն համակրանքի արտայայտութիւն մը՝ հանդէպ ողբացեալ մարքի գործչին...։ Դղրդալի միջինկ-բանախօսութիւն. Ներկ յետոյ մարմինը ամփոփեցաւ Արթուց գերեզմանոցը վազդենի (Տէրոյեան Տիգրան), Միքոյի, Արշակի, Դաւիթի, Ռուբէնի ու Մխրքեան Յարութիւնի (խարբերդցի) կողքին։ Հանգի՛ստ քե՛զ, ո՛վ Ռաֆայէլ, դու քո պարտականութեան համբին վրայ ինկար, դու քո արժանաւորների քովը հանգչեցար։

Հոկտեմբեր 20ի Ազիաւանքը ամբողջապէս նուիրուած է Ռաֆայէլի յիշատակին՝ այս վերտառութեամբ. «Մեր պաշտելի ընկեր, Աղթամարի թեմական տեսուչ և գաւառական Դաշնակցական գործիչ Ռաֆայէլ Երեցեանին»։

Ապա հազարաւոր գաւառացիները Առաքնորդ եպիս. և կաթողիկոսական Տեղապահի առաքնորդութեամբ կառավարութեան դուռը լեցուեցան,

բառարարութիւն ու ապահովութիւն պահանջելին. իսկ բարեացակամ մեր վալին նոր դարձուածքով մը կը պատասխանէ «իլարինէ-բաքարիզ» (պաշտաճ եղածը կը տեսրինւի)...։ Ու հարիւրաւոր գաւառացի ժողովուրդը օրեր-շաբաթներ կառավարութեան դրան սեմը ու քաղքցու դուռները քարշ գալէ յետոյ վերջապէս յուսախաբ սկսեց քիչ-քիչ մեկնիլ իր տեղը։

Պէտք է ասել որ, այս մի անգամ, մեր քաղաքացին իր «վռըշիկ» եղբայրներու համար կամայ-ակամայ քիչ մը հիւրասիրութիւն ցոյց ըրաւ։ Հասկանալի է որ ամենց գուցե տհաճութիւն իսկ կը պատճառէր, բայց և այնպէս ընդունեցին և հիւրասիրեցին։

Աղթամար ունէր թեմական երկու տեսուչ. մէկը Ռաֆայէլն էր, որ դպրոցական գործով կը հասնէր մինչև Պարկերտ, Մամառանք, խիզան նման հեռաւոր, անյատ ձեացած վայրերը. միւսն է պ. Արամ Լմանուկեան, որ թեմի արևելեան հիւսիսային գաւառները ստանձնած է չըլլել։ Իսկ թէ ո՞վ պիտի լեցնի այժմ Ռաֆայէլի թողած բացը, դա հարց է. խիստ դժուար է ճարել ներկայիս այնպիսի մէկը որ նորա գործը կարողանայ տանել։

Այս յուզումէն անց քերէն յետոյ տեղական կեանքը սկսած է հետզհետէ իր սովորական վիճակը առնալ. հրապարակային դասախոսութիւնները կը շարունակուին. վերջին օրուայ դասախօսն էր Ա. Վասականն (վանի նախկին երեսփոխան)։

Ազգային թաղականական մարմինները կը վերլացնեն իրենց չըլլանը յաջորդ նոյեմբերին, ու այդ առթիւ պայքարը տանելու համար ընտրուած են ձախակողմեան անկախ յանձնախմբեր, որք գործի սկսած են։

Հոկտ. 13/26ին ներկայացնելու էր մի խումբ սիրողներէ «Եսի մարդը» պիեսը. բայց Ռաֆայէլի մահին առթիւ յետաձգուեցաւ. 23ի երեկոյեան երաժտանի սրահին մէջ ներկայացուեցաւ։ Այս երկու տարուայ ընթացքին՝ Զարիֆեան դերասանական խմբի մեկնումէն յետոյ, թատերական առաջին ներկայացումն է որ տեղի կունենայ վանի մէջ։

Աբճակի գաւառէն ստոյգ աղբիւրէ իմացուեցաւ որ ամսոյ 28ին Թափպէլի մարդիկ յարձակած են Մանտան հայ գիւղին վրայ և թէև ոչխարները փախցուցած են, բայց տեղացիները զինուած մկլամտութեամբ յաղած են ետ առնել իրենց ոչխարները։ Ի պատիւ Մանտանցիներուն պէտք է ասել որ իրենց պատիւը այժմ պաշտպանելու վիճակի մէջ են. այնքան դիմումներէ, կառավարութեան դրան սեմը մաշելներէ, բողոքներէ յետոյ՝ միակ եղրակացութեան եկան թէ այս քառս երկրի մէջ իւրաքանչիւրը իր գլուխը պաշտպանելու պարտաւոր է...։

Մի օր յետոյ լսեցինք որ նոյն գաւառի մէջ Գալասեան քուրդ գիւղէն ալ թալան տարուած է։ Արճա-

կի միւսիրը կռիւների վայրը մեկնած է քննութեան և դեռ չէ վերադարձած իր պաշտօնատեղ Ֆ օրէ ի վեր։

Բայգալեի միւթեսարիֆ և հետապընդող Ճեվդեթ պեյ ոչինչ ընել չկրնալով, իր պաշտօնավայրը վերադարձած է, 3 ամսւայ խիստ հետապնդումէ և ոճրագործութիւններէ վերջը։

Խ. ԹՈՐԽՈՒՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ

Պէյրութ, Հոկտ. 20/3 դեկտ. 1912

Եւրոպական չորս տէրութեանց զրահաւորներ Պէյրութի առջեւ

Պէյրութի ապահովութիւնը թէև ներկայիս մէջ գոհացուցիչ է, սակայն իր ապագան արկածալից կ'երեսի, ինչու որ իսլամ արաբները թէև յամայս իրենք զիրենք հանդարտ և ուրախ ցոյց կուտան արտաքուստ, սակայն իրենց սրտին մէջ կուլան...։

Թրքօ-պալքանեան պատերազմը դեռ չհասած, (ինչպէս գրած էի նախորդիս,) Պէյրութի իսլամ արաբները, չաթաթ մ'ամբողջ, ամէն օր իթթիհատներու և իթիլաֆներու առաջնորդութեամբ, 10–15 հազար բազմութեամբ, թափօրներ կազմած մեծ ցոյցեր ըրին փողոցները չրջելով և փալ եահեա ըլ հարպ (կեցցէ՛ պատերազմը) աղաղակելով...։ Սակայն ֆրանսական հիւպատոսարանի դիտողութեամբ՝ կառավարութիւնը ըստիպուեցաւ արգիլել։

Եւ ահա պատերազմը սկսաւ. 15 օրուան մէջ թէ՛ ասկէ և թէ՛ չրկայ սուրիական քաղաքներէն հաւաքուած հազարաւոր զօրքերը պարբերաբար ցամաքի ճամբով հասած, Ջառանա, իզմիր և անկէ Պօլիս զրկուեցան, ինչու որ ծովային ճամբով թէև 4 օրէն կը հասնին Պօլիս, բայց այդ ճամբան իտալական պատերազմի սկիզբէն ցայսօր անապահով է։ Սակայն ցաւալի է ըսել որ այդ զրկուած զօրքերը ժամանակ մը հաւասպասեցին, իրենց մէջ ծագած հիւանդութենէն և մաս մ'ալ անօթութենէ մեռնելնուն համար։ Ի վերջոյ լսեցինք թէ եա պիտի գան. սակայն կէս ճամբէն նորէն կանչուած են, և մաս մը Զէյթուն ու Մարտալեները Պօլիս ճամբուած։

Իսկ Պէյրութի հարուստ և կարող դասակարգի զաւակները պատերազմի չերթալու համար որոշուած ժամանակամիջոցին մէջ պիտէլ (փոխարէն դրամ) տուին, որուն գումարը 60 հազար ոսկիի հասաւ ըսին։

Գալով ներկայ պատերազմի մասին, ինչպէս անցեալ տարի Թրքօ-իտալական պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ժամանակամիջոցին Սուրիական և Օսմանեան գործակալութիւնները իրենց չինծու հեռագրալուրերովը միշտ օսմանցին յաղթող կը ներկայացուցնէին, հիմայ ալ նոյն կերպով միշտ կը խաբեն ամբողջ իսլամութիւնը. որոց մէջ գտնուող լուրջ դասակարգը եւրոպական թերթերէն լսելով թէ պալքանեան դաշնակցութիւնը պօլսոյ դեսպաններուն առջև հասած է միշտ յաղթելով. կորոշեն և կը դիմեն պէյրութի կուսակալին, ըսելով թէ « մինչև ե՞րբ կառավարութիւնը խաբէ զմեզ սուտ հեռագիրներով. մի՛թէ մենք հաւատացեալ իսլամ և օսմանցիներ չենք, մի՛թէ մենք զօրք և դրամ չենք տար »։ Ասոր վրայ կուսակալը կատիպուի իտարէյի մէճլիսին մէջ աչքերը սրբելով խոստովանիլ թէ « Մենք յաղթուած ենք, սակայն աչքատեալ ենք որ անխոհեմութեամբ խաղաղութիւնը չը վերադովուի զի կը տեսնէք օսմանեան բոլոր նաւահանգիստներն եւրոպական զրահաւորներով լեցուած են. մեր խաղաղասիրութեամբ ամաչեցնենք զիրենք և աշխատինք գոնէ մեզի պահել Ջնատօլուն...։ »

Սակայն ի՛նչ օգուտ. Պէյրութի և ամբողջ Սուրիոյ մէջ ի հաշիւ եւրոպական տէրութիւններուն գործող ները հանդարտ չեն կրնար մնալ, գաղտնի միթինկներ ընել կուտան յուսահատ և չուարուն Ազրաթ իսլամներուն, որոյմէ մէկ մասը փափաք կը յայտնէ Ջնգլոյ յանձնուիլ, որպէս զի զիրենք (ամբողջ Սուրիան) միացունէ Եգիպտոսին. ուրիշ մաս մը կուզէ որ Պէյրութը, Սայտան և Շամ-Թարապլուսը Լիբանանին կցուին Ֆրանսայի պաշտպանութեան տակ և այս նպատակներով Պէյրութի անգլիական և ֆրանսական հիւպատոսներուն բերանացի դիմումներ կընեն, սակայն կը մերժուին։

Կըսուի թէ երբորդ խումբ մ'ալ, բոլորովին յուսահատ, մտադիր եղեր է սպաննել Պէյրութի հիւպատոսներն ու եւրոպացիները, որպէս զի անոնց տէրութիւնները զայրանալով մեկէն հասնին դրաւեն Սուրիան և այսպէս պատուին Թուրքիոյ լուծէն։

Եւ ահա այս խլրտումներու պատճառաւ 15 օրէ ի վեր է որ նախ անգլիական և ապա ֆրանսական երկերկու զրահաւորներ եկան Պէյրութի առջև և թուէս 3 օր առաջ այ գերմանական և իտալական մէկ մէկ զրահաւորներ եկած էն և կըսուի թէ ուրիշներ ալ պիտի գան։ Ասոնց առջև իսլամները սաքած կը մրգտան։

Ծոյն բոլոր զրահաւորներու հազարաւոր զինուորներն ամէն օր անդէն կը մտնեն Պէյրութ և գնումներ կընեն և գինեատուններ կը յաճախեն, Ասոնց մէջ աւելի աչքառու են իտալացի զօրքերը որոնք տարի մ'ամբողջ անհետաբար եկած կեցած են Պէյրութի աւազանին մէջ իրենց 8 ամիս առաջ խորտակած և ընկղմած օսմանեան Ազիզուլահ և Անկարա զրահաւորներուն մօտ։ Խումբ մ'ալ իտալացի լարախաղացներ Պէյրութ լեցուած խաղեր կը ներկայացունեն։

Թուէս 15 օր առաջ՝ տեղէս արտաքսուած իտալացիները իրենց հիւպատոսով միասին վերադարձան Պէյրութ և ձեռնարկեցին իրենց գործերուն։

Պէյրութի Ազրաթ իսլամ կինիկները իրենց մէջ կարմիր Մահիկին նպաստելու մասնաճիւղ մը կազմելով, լութեր և վիրակապեր կը պատրաստեն պօլիս ղրկելու։ Անցեալ օր երբ ծրարները ու բեռները պատրաստելու համար անգամուհիները օգնելու կը հրաւիրուին, անոնց մէկ լաթ գաղցղներ տեսնուելով, ոստիկաններ կը բերուին հակելու համար որ չդողնան։

Լիբանանի մէջ ալ խլրտումներ անպակասեն։ Իրենց կուսակալը դեռ չկայ, նախորդ կուսակալի տեղապահն ալ յանկարծամահ եղաւ։ Լիբանանցիք, ի միջի այլոց, կը պահանջեն նաւահանգիստ մը իրենց համար, զի մինչև այսօր նաւահանգիստ մը չունենալնուն համար իրենց ապրուստեղէն չեն կրցած օգտուիլ։

Թուէս չորս օր առաջ չաթաթ օր աւտարիական չոգենաւով Պէյրութ եկաւ կարմիր Մուլթանի ալ բազուկը և Հայոց մեծ ջարդի հեղինակներէն եղող Ազրապ իզզէթ փաշան և իլհանեցաւ իր եղբօր տունը։ Այս առթիւ ամբողջ Պէյրութի հարուստ ու էշրէֆներն և կառավարական պաշտօնեաները հարիւրներով դեռ մինչև այսօր այցելութեան կուգան իրեն։ Երբ տան առջև ոտք կոխեց, 2 ոչխար մորթուեցան իր առջև և ապրատաց բաշխուեցան։ Կըսուի թէ պօլիս պիտի երթայ։

Քանի մ'օրէ ի վեր պատերազմի լուրեր չկան. կըսուի այստեղ թէ գաղտնի հաշտութիւն կնքուած է։

ԱԿԱՆԱՑՍ

ՆԱՄԱԿ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ

Սալոնիկ, 2 դեկտ. 1912

Սալոնիկը այժմ Յոյներ կը կառավարեն իբր յունական քաղաք մը։ Գրաւման առաջին օրերը մի քանի անկարգութիւններ տեղի ունեցան և սորերին գասակարգի խումբ մը մարդեր Թուրքերուն և Հրեաներուն տուներ մտնելով բռնի գրամ և այլն բաներ կորզեցին, բայց այժմ հանդարտութիւնն ու ապահովութիւնը բաւական գոհացուցիչ են։ Միայն ուտեստի սղութեան և գործի չգտնուելուն պատճառով՝ աղքատ գասակարգը կը նեղուի իր ապրուստը հայթհայթելու համար։ Մակեդոնիայի զանազան կողմերէն թիւրք գիւղացիները ահագին բազմութեամբ փախչելով հոս ապաստանած և խիստ ծանր բեռ մ'եղած են քաղաքին վրայ։ Հակառակ ամէն տեղ տիրող ազատութեան՝ քաղաքին առողջական վիճակը բաւական գոհացուցիչ է։

Թիւրքերուն տիրապետութեան առեն չարդի և կոտորածի վախ կարելիապէս այլ բան տեղի չունենար։ Այժմ Մահմետերի և Եհանեի նահանգներին մէջ թիւրքեր բաւական չատ դիւղեր այրեցին և բնակիչները լարդեցին։ Պուլկարները (Յանաւանդ հրոսախումբերը) իրենց կը հատուցանեն ակն ընդ ական և ատամն ընդ ատաման։ Երիտասարդ թիւրքեր կը պատահին որ մեծ երբեք պիտի պարտաւորուին եւրոպական թիւրքիայէն քաշուիլ, ամէն ինչ քանդելէ և ամէն ոք խողխողելէ վերջ պիտի հեռանալէն։ Բարեբաղդաբար Դաշնակից տէրութիւններէն արագ և չախչախիչ յաղթութիւններն անոնց ժամանակ չթողին ծրագիրներն գործադրելու։

Թէև այժմ Սալոնիկ Յոյներէն կը կառավարուի, բայց Պուլկարներն ալ բաւական դիւրաւորական այժ ունին այստեղ և չատ հաչտ աչքով չեն նայիր Յոյներուն։ Յետնենք թէ ի՛նչ sauce-ով պիտի ուտուի Մակեդոնիան։

Թիւրքերի իյնալուն հետևանքն եղող առաջին փոփոխութիւններէ մին այս եղաւ որ այն ամէն հին եկեղեցիներ (5ի չափ) որոնք դրեթէ 5 դարէ ի վեր մզկիթի վերածուած էին, դրաւելով դարձեալ եկեղեցիի վերածեցան։ Յոյներէ և Պուլկարներէ ուրախութիւնը բնականաբար չատ մեծ է։ Հրեաները տրտում են։ Թիւրքերը յուսահատած և ընկճած, իրենց տուներէն քիչ անգամ դուրս ելներու կը համարձակին։ Ն.

POUR LES PEUPLES D'ORIENT

Organe des revendications arméniennes, paraissant le 10 et le 25 de chaque mois.

Directeurs : Francis de PRESSENSÉ et Victor BÉRARD.

Abonnements : France, 8 fr. Etranger, 10 fr.

Adresse de l'Administration : 31, Villa d'Alesia. PARIS (14e)

Adresse de la Rédaction : M. Varandi, 4, rue Crebillon. PARIS (5e).

Ներկայ դեկտեմբեր ամսի 10էն սկսած է հրատարակուիլ վերոգրեալ կիսամսեայ թերթը որ Հայ ազգի վիճակն ու անոր պահանջները կը ներկայացունէ եւրոպի առջև, հանրածանօթ անձնաւորութիւններու, Տիարներ Բրէսանսէի և Պէրարի խմբագրապետութեամբ։ 12 երեսներէ բաղկացած այս թերթի կէսը ֆրանսերէն լեզուով գրուած է և կէսն ալ անգլերէն։

Հրատարակուած Ա. թիւը կը պարունակէ, իբրև առաջնորդող, Ջրանսիս տը Բրէսանսէին գրուած յօդուած մը L'Europe et la Paix (Europe and Peace) վերնագրով, վիքթոր Պէրարէն յօդուած մը Arménie! (Armenia!) վերնագրով, ժան Լօնկէէն յօդուած մը In Memoriam վերնագրով և Հայաստանի սարսափելի դրութիւնը ներկայացունող լուրեր ու տեղեկութիւններ։

Տարակոյս չունինք որ մեր ոչ միայն ֆրանսագէտ կամ անգլիագէտ հայրենակիցներ իրենց բաժնորդագրութեամբ կը քաջալերեն այս թերթը, այլ և դիւրութիւն ունեցողներն իրենք բաժնորդ ազինը վճարելով նուէր կը ղրկեն իրենց Եւրոպացի բարեկամներուն կամ յարմար տեսնուած ձանօթ անձնաւորութիւններին։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՄՈՒԹԻՒՆ

Սուրբայայէն (հլնակ. *Հնդկաստան*) *Տիար Յակոբ Ա. Մկրտչեան նուիրեց ամբողջ 28րդ սարեշրջանի 1 օրինակ Աւետիս վանի « Ազատութեան Լոյս » գրադարանին և 1 օրինակ Դավրէժի « Հայուհեաց Բարեգործական Միացեալ Ընկերութեան »։*

ԹԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թաղաղութեան բանակցութեանց համար Թիւրքիոյ և Գալքանեան 4 տէրութիւններուն պատասխրակներին Լոնտոնի մէջ գումարած խորհրդաժողովը իր առաջին նիստն ունեցաւ դեկտ. 16ի երկուշաբթի օր։

Ժողովը բացաւ Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարար Սըր Է. Կրէյ, որ ըսաւ, թէ գալուստ ժողովականներուն և յայտարարելով որ Նորին վեհափառութիւն Ճօրճ Թագաւորը սրտագին կը փափաքի իրենց հեռանարկած աշխատանքի յաջողութեան և այդ նպատակով ալ իրենց ժողովի արտադրութեան տակ գրած է Սէնդ Ճէյմս պալատի սրահները ուր բոլորովին հանդարտութեան և անկողմնակալութեան մթնոլորտ մը մէջ պիտի կըրնան աշխատիլ։

Սըր Է. ըսաւ կրկնի ճառին, որ ֆրանսերէն խօսեցաւ, պատասխանելով բոլոր պատուիրակութիւններուն գլխաւորներն իրենց չնորհակալութիւններ յայտնելով։

Խաղաղական խորհրդաժողովին մանակցող պատուիրակութիւնները կազմուած են հետեւեալ կերպով.

Պուլկարիա. Տ.Տ. Տանէֆ, Բարբիքոֆ, Մաճարոֆ, զօրավար Ֆիչեֆ, գնդապետ Ժօսոֆ։

Սերպիա. Տ.Տ. Նովաքովիչ, Նիքոլիչ, վէնիչ, զօրավար Պոյովիչ, տեղակալ-գնդապետ Բավլովիչ. պատուիրակութեան քարտուղար՝ Պոչֆանովիչ։

Յունաստան. Տ.Տ. վէնիզելոս, Ռքուլուտիս, Բալիքոս և կէննատիոս. հարիւրապետներ Մէգաքոս և Էկզարխոպուլոս, զօրավար Տանկէս, վիէննաի յունական դեսպան Պգրեյէ և քանի մը խորհրդականներ։

Մոնդենեկրո. Տ.Տ. Լազար Միուշքովիչ, կոմս Լուի վոյնովիչ, Ցուվան Բորովիչ։

Թիւրքիա. Րեչիտ փաշա, Սալիհ փաշա, Օսման Նիզամի փաշա, սպակոյի գնդապետ Ռէչ Րիզա պէյ, Րեշիտ Պավֆէթ. պատուիրակութեան քարտուղար՝ Տիրան պէյ Նորատունկեան։

Խորհրդաժողովի նիստը որ կեսօրին բացուած էր, ժամը 2 ½ին փակուեցաւ։ Այս առաջին նիստը նախնական ձեակերպութիւններուն յատկացուեցաւ. նոյն իսկ օրակարգ չորչուեցաւ։ Գաղտիքներու փոխանակութեան սկզբնաւորութիւնը թողուեցաւ յաջորդ նիստին որ որոշուեցաւ գումարել յաջորդ օրը երեքշաբթի։ Նոյնպէս որոշուեցաւ որ կարգով ամէն մէկ նստին նախագահէ խորհրդաժողովին մանակցող 5 տէրութիւններէ մէկին պատուիրակը։ Ընտրութիւնը պիտի լինի ա, բ, գ կարգով, տէրութիւններուն անուններուն սկզբնատառերուն համեմատ։ Այդպէս դեկտ. 18ի երեքշաբթի օրը առաջին նստին կը նախագահէ Գուլկարիոյ (որ B տառով կը սկսի) քէլ խաւար պատուիրակը Տ. Տանէֆ. իսկ որովհետեւ Թիւրքիան T տառով կը սկսի, իր պատուիրակը խորհրդաժողովի 5րդ նստին պիտի նախագահէ. այնպէս որ եթէ 10 նիստէն առաջ վերջանայ ժողովը, մէկ անգամիայն կըրնայ նախագահել Թիւրքիոյ պատուիրակը։

ԳԱՂՔԱՆԵԱՆ ԳԱՅԵՐԱՁՄԸ

Յոյները թէև կը մասնակցին Լոնտոնի խաղաղական խորհրդաժողովին, բայց գինադադարի պայմաններուն ստորագրած չլինելով կը չարունակեն իրենց պատերազմական գործողութիւնները։ Դեկտ. 15ին, կատապի կռուէ մը յետոյ, Յոյները գրաւեր են Սքալա-Բարամիթիան ալ, որ ամենակարեւոր կէտ մ'է Սամուրիոյ և Տանեաի միջև։ Կը կարծուի որ քիչ օրէն Տանեան կինայ Յոյներու ձեռքը։

— Կ. պոլսէն եկած հեռագրի մը նայելով, օսմանեան նաւատորմիղը դեկտ. 16ի առաւօտ Տարտանէլէն պահ մը գուրս խուժելով յարձակեր է յունական նաւատորմիղին վրայ։ Այդ ընդհարումը որ ժամուկէս տեւեր է, երկու կողմին ալ մէկ երկու մարտանաւի կորուստ պատճառեր է։

ՌՈՒՄԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Նիքոլա մեծ գուքը որ յաւուրս պաշտօնով Ռումանիա զրկուած էր, Ռուսիոյ Ցարի ինքնագիր մէկ նամակին հետ յանձնեց նաև առաջ զօրարանակի մարտախուքեան պատուաստիճանի գեղազանը Ռումանիոյ Կարոլ Թագաւորին։ Թագաւորը այդ առթով ճառ մը խօսելով, յայտարարեց իր անկեղծ սիրոյ զգացումները Ռուսիոյ Ցարին հանար։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Թեոդիկ. ԿԱՂԱՆԴ. Փրցուած էլերը կեանքի հատորէն։ Ա հատոր։ Տպագր. Օ. Ալրզուժան. Կ. Պոլիս։

Ստանալու համար դիմել ուղղակի հրատարակչին՝ Օ. Ալրզուժանի՝ (Agopian Han, Rue Tchakmakdjilar. CONSTANTINOPLE)։ Գինն է 6 ղրշ. Կ. Պոլսի մէջ. արտասահման 1 ½ ֆրանկ։

(Գեղեցիկ տպագրութեամբ և գեղարուեստական կողքով գիրք մը որ կը պարունակէ 14 փոքրիկ վիպակներ կամ պատմուածքներ որոնք պօլսահայ կեանքէն առնուած պատկերներ կը ներկայացունեն։ Հեղինակը թէև գրած է կանդնդի առթով ձմեռ գիշերներու կարգացուելու համար, բայց ամէն եղանակի մէջ ալ և ամէն տեղ չատ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին։ Ընթերցողը եթէ սիրտ ունի, չկրնար չըզգածուիլ. եթէ գրական ժարդ մ'է, գրագիտական մեծ հաճոյք մը կը վայելէ այն կարդալով։ Հեղինակին իր միտքեր արտայայտելու և իր երեւակայութեան ծնունդներուն իրական մարմին մը տալու համար գործածած հայերէն հատկնաիր բառերի ճոխութիւնն ա մանաւանդ կը գրաւէ ընթերցողի ուշադրութիւնն ու հիացումը. կարծես թէ աշխարհաբար հայերէն լեզուի բառագանձ մ'է որ թէոդիկ մինչև իսկ չէ քաշուած տեղ տեղ չռայլաբար գործածելէ իրեւ առատաձեռն հարուստ մը։

Ամէն ընթերցասէրներուն խորհուրդ կուտանք կարդալու այս փոքրիկ գիրքը որ սարակոյս չունինք թէ սրտի և մտքի հաճոյք պիտի պատճառէ իրենց և անգամ մը կարդալ սկսողը անշուշտ պիտի ուզէ կեանքի գանազան պատկերներ ներկայացնող 14 վիպակներն ալ ամբողջովին կարդալ վերջացնել, թէև անոնք իրարմէ բոլորովին անկախ գըրուածքներ են։

Գիրքին վերջը ասելցուած է « Ժամանակին ու բնութեան հետ » վերնագրով և 27 երեսներէ բաղկացած բանասիրական գրուած մը ուր տոմարական տեղեկութիւններ կը տրուին, կազանդի սովորութիւններ կը պատմուին և այլն, կայ նաև Ազամեանի նկարած պատկերի քննօրինակութիւնը որ կը ներկայացնէ « Կազանդը Հայաստանի մէջ։ »)

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒԻՊԱՐԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. Բառարան Ֆրանսերէնէ հայ-աշխարհիկ
2. Առձեռն բառարան Ֆրանսերէնէ հայ-աշխարհիկ
3. Կատակերգք Մոլիէրի, 2 հատոր
4. Առակք Լաֆօնթէնի, *աշխարհաբառ տոանաւոր (արդեամբք Թիֆլիզի Հրատարակչական ընկերութեան)*
5. Նօթր–Տամ Բարիզի, 3 հատոր
6. Համառօտ պատմութիւն բազմակրթութեան Սէնթ-Պօր
7. Դիպի Բեւեռ Նանսէնի
8. Ֆաուստ Կէօթէի (դիմել Քեչիչեան եղբարց, Իզմիր)
9. Նուպար փաշա
10. Դատաւորք Ռոսիոնի

Դիմել հեղինակին, Իզմիր (Mr. Mesrob Noubarian Smyrne, TURQUIE) կամ Գալենց գրատան, Կ. Պոլիս։

***

ԱՆՏԻՊ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

1. Կատակերգք Մոլիէրի, *հեղինակին տուան նշանաւորագոյն խաղերը (ընդ. որս Tartufe և Misanthrope.) արգիլուած Համիտեան գրաքննութենէ*
2. Առակք Ֆլօրիանի, *աշխարհաբառ յանգաւոր*
3. Թատերախաղք Ֆլօրիանի
4. Ողբերգք Ռասինի (Անդրոմաք, Իֆիժէնի, Պերենիս, Փեդրա, Թոթողիա)
5. Մերոպէ, *ողբերգ Վոլթեռի*
6. Կատակերգք Իենեա բի (*Խաղամոլ, Հրիտակառու*)
7. Ռոմէո եւ Ժիւլիեդ, *ողբերգ Շէյքսպիրի (բնագրէն թարգմանուած)*
8. Պեռնիի խաչը, *հեղինակութիւն Ֆրանսացի չորս նշանաւոր գրագէտներու (Տիկին Էմիլ տը Ժիրարտէն, Թէօֆիլ Գօթիէ, Փիւլ Սանսօ, Մերի)*
9. Գաճճի կղզին, *վէպ Սթիվէնսընի*
10. Հօրեղբայրս ու գեղերիցս, *բարոյական ընտիր վէպ*
11. Գիւղի բժիշկը, *տռամ սրտաչարժ*
12. Ռուսումնասիրութիւն Դիոգինէսի վրայ։

Ցիչեալ անտիպ երկերէն որևէ մէկուն համար հրատարակիչներէ առաջարկներ սիրով կընդունուին խիստ չափաւոր պայմաններով։

Essai sur l'Histoire de la LITTERATURE OTTOMANE, par K. J. BASMADJIAN, Officier d'Académie, Directeur de la revue arménienne « Banasêr », Membre de la Société Asiatique de Paris et de la Société Philologique de Paris. 1910. Imprimerie V. et H. Der-Nercessian, Constantinople. Prix 5 fr. Chez l'Auteur, 9, rue Gazan, à Paris et à la Librairie B. Balentz à Constantinople.

(*Տիար Բասմաճեան մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է հրատարակելով Օսմանեան գրականութեան այս պատմութիւնը ուր թէև համառօտ և ամփոփ ոճով տեղեկութիւններ տրուած են թիւրք գրագէտներուն և իրենց գործերի վրայ, բայց չատերի համար բոլորովին նորութիւններ են ատոնք։ Մենք Հայերս որ թիւրքերուն հետ միասին կապրինք, մեր մէջ չատ քիչեր ունինք որ կը ճանչնան թիւրք գրականութիւնը և անոր պատմութիւնը. արդէն մեր դրացի թիւրքերն ալ բնաւ չեն գիտեր ոչ մեր գրականութիւնը և ոչ մեր պատմութիւնը. և այսպէս իրար չճանչնալն է որ թիւրքիոյնակ ազգութիւններուն մէջն կատարեալ հաւասարութեան արգելքներէ մին եղած է։ Տիար Բասմաճեան որի այս ուրուագիծ 254 երեսներէ բաղկացած երկասիրութիւնը դիւրացնելու համար Ն. Բ. Իշխան Սպասպետին անոր արտադրութեան տակ դրեր է իր ճոխ գրադարանը, գրեթէ միլոզպէսացած Ֆրանսերէն լեզուով կը ծանօթացնէ օսմ. գրականութեան պատմութիւնը և այդ ծանօթութենէն մասնաւորապէս կրնան օգտուիլ թիւրքիոյնակ Հայերն ալ։)*

Եղիազար Մուրատեան. Բնական պատմութիւն Արշակ Բ.ի և անոր պապ որդւոյն։ (Հայոց պատմութեան մէկ կարեւոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբէկեան գրած է թէ « Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը »)։ 2 ֆր. 50

ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԽՕՍԻՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ

Ա

ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ

Բ Տպագրութիւն

Ռնուանի գրագէտ Ստեփան Ոսկանի գրած այս փոքրիկ վէպը որ հիմնուած է իրական դէպքի մը վրայ և հեղինակին արտօնութեամբ առաջին անգամ առանձին տետրակով հրատարակուած էր Մարսէյլի մէջ Մ. Փորթուգալեանի նոր բացած հայերէն տպարանէն, վաղուց արդէն սպառած լինելով, այս անգամ Բ. տպագրութեամբ կրկին լոյս տեսած է։

ԳԻՆՆ Է 40 ՍԱՆԴԻՄ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Ցեծ քանակութեամբ գնողին գէպչ կը լինի։ Դիմել հրատարակողին թէ՛ այս եւ թէ իր միւս հրատարակութիւնների համար որոնք դեռ չեն սպառած։

Հասցէ՝ **M. Portoukalian**
MARSEILLE (FRANCE)

Բակուրեան. Կիպրոս կղզի (Ն. Աչխարհագրական և պատմական տեսութիւն։ Բ. Հայ գաղթականութիւն։)

1 ֆր. 25

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIÈRE
Marseille. — Imprimerie du Midi